
Marinko OGOREC

HRVATSKA
VOJNA
DIPLOMACIJA U
SUSTAVU
KOLEKTIVNE
SIGURNOSTI

Oružane snage Republike Hrvatske jedna su od rijetkih vojnih organizacija u svijetu koje su u definitivno kratkom razdoblju, za samo 18 godina, prošle svoj cjelokupni razvojni ciklus, od prisilnog nastanka u okolnostima krvave agresije, preko izgradnje respektabilnog čimbenika nacionalne sigurnosti kroz sustav tradicionalne populne i izobrazbe, do male, profesionalne vojske prilagođene potrebama kolektivne sigurnosti koju donosi članstvo u NATO-u. Naravno, potrebno je naglasiti veliku složenost procesa izgradnje oružanih snaga, jer se radi o dugotrajnom, kontinuiranom procesu u kojem se mijenja gotovo sve (od unutarnje organizacije i hijerarhijskog ustrojstva, preko vojne opreme i tehnike, do strategije i taktike njihove uporabe), a koji je neprekidan i usklađen s međunarodnim odnosima i cjelokupnim ustrojem društva. Razumljivo, takav razvoj i takve promjene unutar oružanih snaga prate i odgovarajuće promjene u sustavu njezine vojne diplomacije, koja se do sada u potpunosti etablirala kao nezamjenjiva struktura u svim, pa tako i u hrvatskim oružanim snagama.

Neosporno je da u suvremenim međunarodnim odnosima vojna diplomacija predstavlja značajan čimbenik međudržavnog komuniciranja, pri čemu sve više razvija samostalnu strukturu, vrlo sličnu općoj (slobodno rečeno "civilnoj") diplomaciji, a jednako tako vojno-diplomatska praksa i metodologija rada postaju sve sličnije "civilnoj" diplomatskoj praksi. U skladu s tim, danas se vojna diplomacija globalno dijeli na bilateralnu i multilateralnu, pri čemu je bilateralna starija, tradicionalnija i po mjerilima velikog broja teoretičara diplomatskih odnosa sadržajnija. S druge strane, multilateralna vojna diplomacija proizvod je novih međunarodnih odnosa, kojoj u posljednje vrijeme (osobito od sredine XX. stoljeća) intenzivno raste značaj i uloga u globalnim vojno-političkim odnosima.

Brz razvoj vojne diplomacije na samom početku XX. stoljeća dočekaio je I. svjetski rat s 215 vojno-diplomatskih predstavništava i više od 300 pomorskih i zrakoplovnih izaslanika, uz već postojećih 215 vojnih izaslanika obrane (Vagts, 1967., 137), isključivo strukturiranih u sustavu bilateralne vojne diplomacije, jer multilateralna u to vrijeme praktično nije ni postojala. Razumljivo, njihova je najveća koncentracija bila u tada vodećim zemljama Europe (Francuskoj, V. Britaniji, Njemačkoj, Rusiji, Italiji i Austro-Ugarskoj), sve do izbijanja I. svjetskog rata kada su mnoga vojno-diplomatska predstavništva prestala s radom, dok su se u neutralnim državama (Švicarskoj ili Švedskoj npr.) usmjerila na obavještajnu djelatnost. Okončanjem I. svjetskog rata vojna je diplomacija dobila novu dimenziju u međunarodnim odnosima, pokazavši se vrlo korisnom u vođenju pregovora (posebno u onom dijelu koji je određivao sudbinu oružanih snaga poraženih država), zbog čega nakon rata gotovo sve države ulažu velike napore i materijalna sredstva u stvaranju vlastite vojne diplomacije.¹ Na njezin je daljnji razvoj višestruko utjecao II. svjetski rat, usavršavanjem ustrojbeno-organizacijske strukture i unapređivanjem rada vojnih izaslanika. Tijekom II. svjetskog rata prvi se put javlja potreba za multilateralizacijom vojne diplomacije, odnosno stvaranjem multilateralne vojne diplomacije.

Vojno-diplomatski multilateralizam

Dugo je vojna diplomacija bila isključivo realizirana u kontekstu bilateralne suradnje država, što je potpuno razumljivo ako se u obzir uzima da se razvijanje međudržavne vojne suradnje još uvijek smatra jednim od delikatnijih pitanja bilateralnih odnosa i obično se ostvaruje između zemalja s već intenzivnom suradnjom na ostalim područjima, te s međusobno bliskim političkim i strateškim interesima.²

---

1 Osobito velik procvat vojna diplomacija doživljava između dvaju svjetskih ratova, kako po broju vojnih predstavništava i kvaliteti kadra tako i po izgrađenosti metodologije i primjeni tehničkih sredstava, a broj vojno-diplomatskih predstavništava (kao i broj njihovih djelatnika) ubrzano je rastao približavanjem nove ratne opasnosti, zbog potreba državnih i vojnih vodstava za podacima koji su ukazivali na pripreme za rat i mogućnost njegova izbijanja (Ogorec, 2005., 20).

2 Naime, oružane su snage u većini država formirane primarno kao nacionalna institucija, namijenjena ne samo zaštiti teritorijalnog integriteta i političkog suvereniteta zemlje nego i svojevrsnoj zaštiti nacionalnih vrijednosti i tradicija društva koje ih je formiralo, zbog čega su tendencije

Nastanak i razvoj multilateralne vojne diplomacije povezuje se ponajprije sa stvaranjem vojno-političkih blokova, iako je svojevrstnih oblika vojno-diplomatskog multilateralizma bilo i prije.³ Zapravo, tijekom povijesti je stvaranje vojno-političkih saveza bila dosta česta pojava. Međutim, obično se radilo o suradnji iz krajnje nužde ili zbog lakšeg ostvarivanja potpuno komplementarnih strateških interesa dviju ili više sudionica, koja nije uključivala značajnija posezanja u strukturu oružanih snaga, te princip uporabe pojedinih postrojbi. Načelno su u takvim savezima strateški ciljevi dogovarani na najvišoj razini. Savez je ujedinjavalo zajedničko ostvarenje konačnog cilja, a na nižim je razinama svaka sudionica saveza samostalno realizirala svoje operativne ciljeve.⁴ Po okončanju ratnih operacija i nakon eventualnog ostvarenja zajedničkog strateškog cilja takvi su savezi uglavnom prestajali postojati (a nije bila rijetkost da su donedavno zajednički strateški ciljevi nakon njihova ostvarenja rezultirali novim, međusobno suprotstavljenim nacionalnim interesima, zbog čega su zemlje saveznice “preko noći” postajale smrtni neprijatelji). Primarno zbog toga, struktura i ustroj oružanih snaga pojedinih zemalja nisu se mijenjali u skladu s eventualnim potrebama savezništva.

Takav oblik vojno-političkog savezništva zadržao se na europskom prostoru praktično do kraja XVIII. stoljeća i početka Napoleonovih ratova. Naime, razdoblje vojno-političkog savezništva “starog tipa” (proizvoljni termin – op. aut.) završilo je neuspjehom u ratovima “Prve koalicije” (1792. – 1797.) koja je formirana kako bi zaustavila revolucionarne procese u Francuskoj.⁵ Slom Prve koalici-

---

nacionalne samosvojnosti oružanih snaga njihova razumljiva karakteristika, kao i popularizacija nacionalne snage i moći, pa se uspostava i razvoj međudržavne vojne suradnje uvijek odvija polako i oprezno.

- 3 Jedan od prvih vojno-političkih saveza s elementima suvremenog multilateralizma bila je tzv. “Sedma koalicija” (savez Austrije, Rusije, Pruske i Velike Britanije, koji je potaknuo austrijski ministar vanjskih poslova Metternich na Bečkom kongresu 1814./1815.) s primarnim ciljem – vojno poraziti Napoleonovu Francusku, nakon njegova povratka s Elbe.
- 4 Drugim riječima, ako je, npr. stvoren savez između dvije države s ciljem napada na treću i podjele njezina teritorija, na razini monarha dogovoren je zajednički cilj i ratni plijen koji će pripasti svakoj od njih (razumljivo, u dubokoj tajnosti).
- 5 Koalicija je bila ustrojena na najvišoj strateškoj razini pa su operativni planovi invazije na Francusku bili uglavnom razrađeni na nacionalnim razinama svake pojedine članice (koaliciju su činile Austrija, Nizozemska, Napuljska Kraljevina, Velika Britanija, Kraljevina Sardinija, sjeverne talijanske države, Prusija, Španjolska i Portugal), što se pokazalo presudnim u razvoju događaja. Odvojeno, nekoordinirano angažiranje vojnih snaga pojedinih članica koalicije omogućilo je francuskoj vojsci vođenje zasebnih bitaka u kojima su te snage tučene pojedinačno, što se izravno reflektiralo na stanje borbenog morala oružanih snaga članica koalicije, ali i njihova vodstva.

je označio je završetak dotadašnjih vojnih saveza i u prvi plan istaknuo potrebu za širom i sveobuhvatnijom koordinacijom savezničkih snaga u realizaciji zajedničkih vojno-političkih ciljeva.⁶

Nakon Napoleonovih ratova redefinirana je politička karta Europe. U njoj se na političko-diplomatskom planu sve više objedinjavaju skupine zemalja vođene sličnim nacionalnim interesima u svojevrsne neformalne saveze. Ti savezi svoju punu afirmaciju doživljavaju pred I. svjetski rat, kada započinje značajna višenacionalna suradnja i na vojnom planu. U rad zapovjedništava i stožera oružanih snaga većine sudionica I. svjetskog rata intenzivno se uključuju i časnici savezničkih vojski, pri čemu je veliku ulogu odigrala već postojeća bilateralna vojna diplomacija (Vagts, 1967.). Koordinacija ratnih napora zemalja saveznica spuštana je do operativne razine viših stožera i zapovjedništava (korpusa i armija), a borbena djelovanja počinju se zajednički planirati, što je stvorilo prve oblike multilateralne vojne suradnje. Tijekom II. svjetskog rata vojno-diplomatski multilateralizam još je više došao do izražaja posredstvom ratnog savezništva, stvorivši pretpostavke za ustrojavanje nove geostrateške i vojno-političke strukture – vojno-političkih blokova, nedugo nakon završetka rata (Berridge, 2004., 136-137).

Utjecaj vojno-političkih blokova

Razvoj međunarodnih odnosa sredinom XX. stoljeća poprimio je izrazitu dinamiku, prije svega u nužnosti multilateralizma uvjetovanog sve izraženijom blokovskom bipolarizacijom i polariziranom konstelacijom međunarodnih subjekata.⁷ Istodobno, bilateralni odnosi postali su kompleksniji svojevrsnim prenošenjem dijela nacionalnog suvereniteta na odgovarajuće međunarodne organizacije (osobito u sferi obrane, koja se počela organizirati na načelima permanentne koalicijske doktrine). Takav razvoj međunarodnih odnosa tražio je prilagodbu instrumenata međudržavnog izražavanja, u prvom redu diplomacije i

6 Određeni napredak na tom planu učinjen je tijekom Treće koalicije u Napoleonovim ratovima (osobito u sustavu vođenja i zapovijedanja, kada se ustrojavaju zajednička zapovjedništva i stožeri). Međutim, nakon francuske pobjede kod Austerlitza došlo je do raspada i tog saveza.

7 Kao svojevrsna prepreka sovjetskom ekspanzionizmu u zapadnu Europu formiran je NATO, s ciljem jačanja obrambene snage država članica, planiranja zajedničke obrambene politike i proširenja suradnje na svim ostalim područjima, ponajprije na gospodarskom. Na sovjetsku reakciju nije trebalo dugo čekati, pa je 6 godina od ustrojavanja NATO-a formiran Varšavski pakt, pod patronatom SSSR-a.

vojne sile, zbog čega je moralo doći do njihova svojevrsnog restrukturiranja.⁸

Formiranjem vojno-političkih blokova stvoreni su uvjeti za razvoj multilateralne vojne diplomacije kakvu danas poznajemo, a njezina prvobitna uloga bila je rješavanje otvorenih vojno-političkih pitanja među savezničkim zemljama unutar pojedinog bloka, te usklađivanje i koordinacija zajedničkog funkcioniranja multinacionalnih vojnih struktura, zbog čega većina stožera i viših operativnih sastava gubi jednonacionalnu komponentu. Interoperabilnost postrojbi i multinacionalni sastavi vojnih stožera, zapovjedništava i raznih administrativnih struktura pojedinih blokova zahtijevali su veliku fluktuaciju kadrova i nužnost ustrojavanja novih standarda i metodologija. Standardizacija mjera i operativnih procedura, uz koje je išla standardizacija naoružanja, vojne opreme i sustava vođenja i zapovijedanja, postala je prioritet djelovanja multilateralne vojne diplomacije kroz cijeli sustav permanentnog usuglašavanja stavova i neprekidnog transfera informacija. U tom su kontekstu daleko veći izazovi stajali pred multilateralnom vojnom diplomacijom NATO-a, jer su njegove oružane snage ponajprije bile ustrojene kao skup nacionalnih snaga zemalja članica.⁹

S druge strane, u Varšavskom paktu SSSR je ostvario apsolutnu dominaciju, pa su oružane snage savezničkih zemalja ustrojene i strukturirane kao Sovjetska armija (i to ne samo po ugledu na Sovjetsku armiju nego u najvećoj mogućoj mjeri jednake Sovjetskoj armiji). Veći dio časničkog kadra savezničkih vojski školovan je u sovjetskim vojnim školama (u slučaju najvišeg zapovjednog kadra školovanje u SSSR-u bilo je gotovo 100% obavezno), a sovjetski vojno-industrijski kompleks bio je najveći opskrbljivač zemalja članica Varšavskog ugovora vojnom opremom i naoružanjem, dok je vojna industrija savezničkih zemalja uglavnom imala sekundarni značaj. Sustav vođenja i zapovijedanja riješen je strogo hijerarhijski, na čelu s jedinstvenim zapovjedništvom i jednakom zapovjednom

---

8 Za razliku od NATO-a u kojem su vojne i civilne strukture bile u složenoj interakciji vojno-političkih odnosa, s isprepletenim (iako jasno definiranim i potpuno funkcionalnim) sustavom demokracije i hijerarhije, Varšavski ugovor je bio ponajprije vojni savez, s razvijenim jedinstvenim sustavom vođenja i zapovijedanja po sovjetskom modelu.

9 Naime, svaka zemlja članica izgrađivala je vlastite oružane snage sa specifičnom organizacijskom strukturom, sustavima vođenja i zapovijedanja, vojnom industrijom i sl. te ih uključivale u zajedničku strukturu pakta. U skladu s tim u vojnoj strukturi NATO-a regionalne kompetencije zapovjedništava bile su dosta visoke, s prilično velikom samostalnošću planiranja i operativnog nadzora, zbog čega su više razine zapovijedanja uglavnom imale koordinacijsku ulogu.

strukturuom za sve zemlje članice pakta (mislim da je nepotrebno posebno naglašavati kako su sve važnije funkcije u toj strukturi zauzimali sovjetski časnici).

Kasnije, s razvojem detanta, ukazala se potreba i za međusobnim komuniciranjem dvaju antagonističkih blokova, pa se uspostavljaju stalne vojne misije u sjedištima njihovih najviših upravnih tijela, što je dalo novu kvalitetu multilateralnoj diplomaciji općenito. Smanjivanjem napetosti i širenjem komunikacije među blokovima (osobito nakon potpisivanja SALT-1 i SALT-2 sporazuma te razrade programa nuklearnog razoružanja) multilateralna vojna diplomacija sve više poprima ulogu kontrolnog mehanizma u provođenju pojedinih odredbi tih sporazuma. Završetkom "Hladnog rata" i nestankom blokovske bipolarizacije njezina kontrolna zadaća dodatno se proširuje i na nekadašnje izvanblokove zemlje, a u Europi postaje osnovni mehanizam u stvaranju povjerenja i nadzora produkcije i distribucije ofenzivnih oružanih sustava. Osim vojnih misija kao glavnog instrumenta vojno-diplomatskog multilateralizma sve važniju ulogu dobivaju specijalizirane vojne komisije iz kojih se razvijaju cijele administrativne strukture, sa zadaćom praćenja procesa razoružanja i kontrole redukcije oružja za masovno uništenje, a u zadnje vrijeme i konvencionalnog naoružanja.

Suvremena multilateralna vojna diplomacija

Širenjem NATO-a, kao jedinog preostalog vojno-političkog saveza, te izražavanjem interesa većeg broja tranzicijskih zemalja za uključivanjem u njegovo članstvo, multilateralna diplomacija dobiva nove sadržaje i područja djelatnosti. U prvom redu bilo je potrebno definirati kriterije koje potencijalni kandidat za prijem u NATO treba ispuniti, a zatim realizirati pripremu njegovih oružanih snaga i ostalih struktura vezanih uz pitanja obrane i nacionalne sigurnosti. U skladu s takvim zahtjevima zemlje potencijalni kandidati za prijem u NATO razvile su vlastite vojno-diplomatske mehanizme koji bi trebali olakšati komunikaciju s nadležnim strukturama saveza i pripremu zemlje za punopravno članstvo.

Uspostavljanje nove konstelacije ekonomsko-političke moći, pojava tzv. "asimetričnih ratova" i novih oblika ugroza, stvorili su nove prioritete u vojno-političkim interesima većine razvijenih zemalja, što ujedno predstavlja i novi izazov multilateralnoj vojnoj diplomaciji, ponajprije zbog potrebe brzog reagiranja i razrade drugačijih standarda u jedinstvenim operativnim postupcima namjenskih snaga sigurnosti većeg broja zemalja. U skladu s tim multilate-

ralna vojna diplomacija u ovom procesu dobiva čak i veći značaj nego što je imala tijekom blokovske bipolarizacije (detaljnije u *Army Attaché Duty*, 2001.).

STRUKTURIRANJE VOJNE DIPLOMACIJE PO DOKTRINI KOLEKTIVNE SIGURNOSTI

Sama struktura i metodologija rada multilateralne vojne diplomacije, u skladu s odredbama Konvencije o specijalnim misijama iz 1969. godine, suštinski se ne razlikuju od klasične, odnosno bilateralne.¹⁰

Sustav kolektivne obrane zahtijeva prilagođavanje nacionalnih obrambenih sustava u cijelom nizu parametara, kako bi mogli biti kompatibilni nacionalnim obrambenim sustavima drugih savezničkih zemalja uključenih u taj zajednički sustav obrane (van Creveld, 1991.), pa se slično očekuje i od vojne diplomacije kao jednog od ključnih elemenata obrambenog sustava. U tom se slučaju od vojne diplomacije osim reprezentativnosti nacionalnih oružanih snaga traži i stvaranje preduvjeta za rad zajedničkih, multinacionalnih stožera, postrojbi i ustanova.

Prilagodba bilateralne vojne diplomacije

Prilagodbe koje zahtijeva doktrina kolektivne obrane u određenoj se mjeri odnose i na bilateralnu vojnu diplomaciju, međutim ne u opsegu u kojem bi se to moglo očekivati, jer je ona oduvijek bila izraz nacionalnog karaktera oružanih snaga, što je još uvijek zadržano u većini članica NATO-a. Najodgovornije strukture u oružanim snagama za funkcioniranje (samim tim i za odgovarajuće prilagodbe) nacionalne vojne diplomacije su uredi za vezu (u manjoj mjeri zbog njihove ograničene uloge),¹¹ odnosno uprave za

---

10 Postoje određene razlike u terminologiji (npr. za vojno-diplomatsko predstavništvo međunarodnih organizacija uobičajen je naziv "vojna misija", na njezinu je čelu "šef" ili "načelnik misije", a ne izaslanik obrane i sl.), te u interesnoj sferi i području rada. Međutim, po svim ostalim pravima, obvezama, diplomatskim privilegijama i sl. vojni predstavnici međunarodnih organizacija i vojno-političkih koalicija izjednačeni su s ostalim vojno-diplomatskim predstavnicima u zemlji primateljici i ti elementi čine polaznu osnovu za strukturiranje vojne diplomacije u novim okolnostima (odnosno u sustavu kolektivne obrane).

11 Većina zemalja koje na svom teritoriju imaju strana vojno-diplomatska predstavništva formira u okviru ministarstva obrane ili Glavnog stožera posebna tijela koja su zadužena za kontakte s vojnim izaslanstvima akreditiranim u toj zemlji, te uz njihovu pomoć vojni izaslanici zapravo i realiziraju svoje bilateralne zadatke i smjernice koje dobivaju od matične zemlje. Nazivi i ustrojbeni struktura tih tijela različiti su u raznim zemljama, međutim, u vojno-diplomatskoj praksi za njih se ustalio općenit naziv "Ured za vezu sa stranim vojnim izaslanicima" (Ogorec, 2005., 53).

međunarodnu vojnu ili sigurnosnu suradnju, a kompatibilnost vojno-diplomatskih struktura postiže se organizacijom ustrojbenih cjelina sličnih (ako ne i gotovo identičnih) zadaća koje trebaju obaviti u okviru pojedinih oružanih snaga ili ministarstva obrane i metodologija njihova rada, nevezano uz formalni naziv i unutarnju podjelu rada. Npr. u belgijskom ministarstvu obrane i glavnom stožeru (odnosno *Defence Staff-u*) ključna ustrojvena cjelina za praćenje rada i odnose s domaćim i stranim vojno-diplomatskim predstavnicima nalazi se u okviru ACOS-a (*Assistant Chief of Staff*) za obavještajno-sigurnosne poslove (*Renseignement et Sécurité*), gdje zapravo djeluje kao služba za vezu. Šef tog ureda uglavnom je usredotočen na rad s belgijskim vojnim izaslanicima, a operativne poslove vezane uz strane vojno-diplomatske predstavnike obavlja njegov zamjenik s kojima najčešće kontaktira. S druge strane, za sva pitanja vezana uz pripremu, planiranje i provedbu aktivnosti međunarodne vojne suradnje belgijskih oružanih snaga nadležan je "ACOS STRAT", koji u pravilu svoju nadležnost iz područja međunarodne obrambeno-vojne suradnje, kao i obrambene politike prebacuje na načelnika Uprave za obrambenu politiku i međunarodne odnose.

Nizozemske oružane snage su, upravo zbog potreba prilagodbi svoje izvršne vojno-diplomatske strukture potrebama kompatibilnosti sustavu kolektivne sigurnosti (ali ujedno i zbog opsežnog preustroja, smanjenja i racionalizacije cjelokupnih oružanih snaga) objedinile vojno-diplomatske poslove i aktivnosti međunarodne vojne suradnje u jednu ustrojvenu cjelinu.¹² Slična rješenja preuzele su i neke nove zemlje članice NATO-a, pa je npr. u mađarskom ministarstvu obrane ustrojena Uprava za obrambenu politiku i međunarodnu suradnju koja je u potpunosti zadužena za sve međunarodne kontakte, uključujući i praćenje rada vlastitih vojno-diplomatskih predstavnika i suradnju s vojnim izaslanicima akreditiranim u Mađarskoj, dok su nešto drugačije ustrojene takve organizacijske strukture u češkim i slovačkim oružanim snagama.¹³

12 Formirana je Uprava za međunarodnu vojnu suradnju koja se sastoji od tri Odjela (NATO/EU, Bilateralno-multilateralna suradnja te Vojna diplomacija). U odjelu za bilateralno-multilateralnu suradnju nalaze se tzv. "country deskovi" koji su odgovorni za pripremu i provedbu planova bilateralne suradnje, a u svom radu surađuju i sa svojim i sa stranim vojno-diplomatskim predstavnicima. Časnici za vezu objedinjeni su u Odjelu za vojnu diplomaciju, a podijeljeni su po granama odnosno operativnim zapovjedništvima – KoV, RM i RZ i Marechaussee (nizozemska žandarmerija – op. aut.), dok je Odjel za NATO/EU specijaliziran za kontakte s tim međunarodnim organizacijama.

13 U Ministarstvu obrane Češke Republike postoji Služba za vanjske aktivnosti (u suštini međunarodnu suradnju), koja je zadužena za suradnju sa stranim vojno-diplomatskim predstavnicima i za provedbu aktivnosti me-

Pojedine zemlje koje su već duže članice sustava kolektivne sigurnosti (odnosno NATO-a) zadržale su karakterističnu, sebi svojstvenu strukturu, pa npr. sve ustrojbene cjeline njemačkih oružanih snaga, koje su zadužene za vojno-diplomatske predstavnike (bez obzira na to jesu li njemački vojni izaslanici u drugim zemljama ili stranci akreditirani u Njemačkoj) dio su vojno-obavještajnog sustava,¹⁴ dok su strukture namijenjene međunarodnoj vojnoj suradnji od njega izdvojene u većoj ili manjoj mjeri. Naravno, zemlje s većim vojno-diplomatskim zborom imaju i proporcionalno složenije ustrojbene strukture koje se bave problematikom međunarodne vojne suradnje i vojno-diplomatskih odnosa (Shema br. 1).

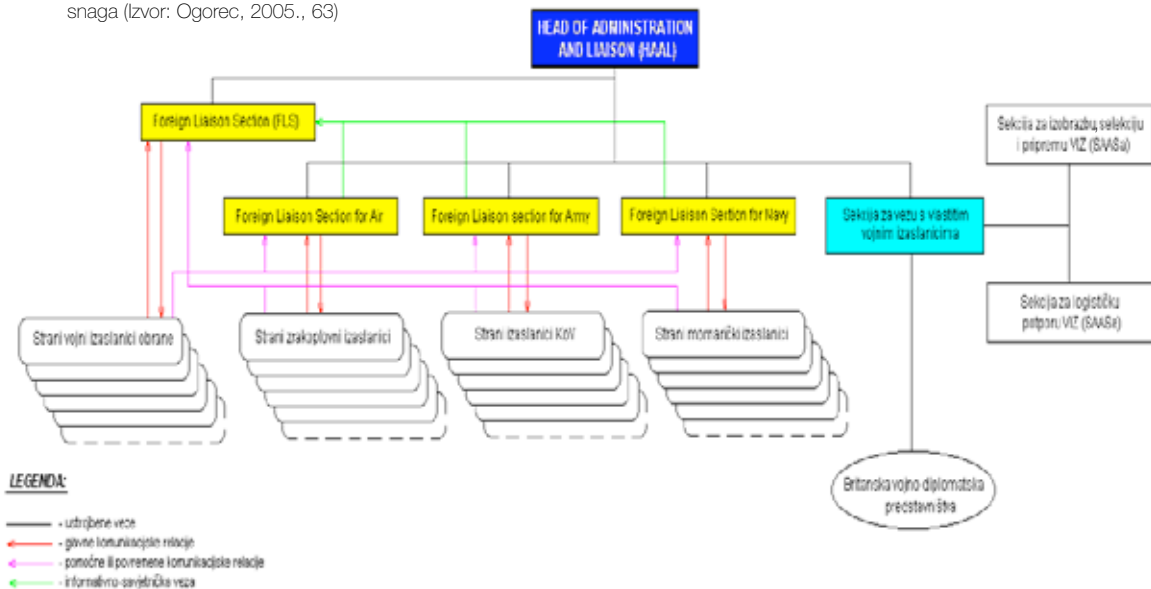

đunarodne vojne suradnje, a sastoji se od Odjela za nadzor razoružanja, Odsjeka za opće poslove i Odjela za vanjske aktivnosti. Što se tiče čeških vojno-diplomatskih predstavnika u drugim zemljama oni su ustrojbeno podređeni Vojnoj obavještajnoj službi i nemaju neposredan kontakt s navedenim ustrojbenim strukturama. Slično je i u slovačkim oružanim snagama, jer u njihovu ministarstvu obrane postoji Uprava za obrambenu politiku i međunarodne odnose, koja je praktično "civilnog" karaktera (voditelj uprave je civil, a njegov zamjenik je časnik ustrojbenog čina brigadira, voditelj Odjela za međunarodne odnose je pukovnik, ali su djelatnici tog odjela uglavnom civili i nadležni su, između ostalog, i za suradnju sa stranim vojnim izaslanicima). Međutim, slovački vojno-diplomatski predstavnici u drugim zemljama ustrojbeno su vezani uz svoju Vojno-obavještajnu službu.

- 14 Svi pripadnici njemačkih oružanih snaga i Ministarstva obrane nadležni za rad sa stranim vojno-diplomatskim predstavnicima u pravilu su djelatne vojne osobe, koje se ustrojbeno nalaze u Referadi za strane vojne izaslanike (FüS II 5) Uprave za obavještajnu djelatnost Glavnog stožera oružanih snaga, koja je dalje razvijena po granama oružanih snaga. Druga ustrojbeno cjelina koja surađuje s vojnim izaslanicima samo određenih zemalja, i to isključivo u cilju planiranja i provedbe aktivnosti bilateralne vojne suradnje, je tzv. "Decernat za vojnu suradnju Istok" Središta za transformaciju oružanih snaga SRNJ. Iz imena je vidljivo s kojim zemljama se provodi takav oblik vojne suradnje (ne postoji Decernat Zapad, Sjever ili Jug). Na unutarnjem planu Decernat je regionalno podijeljen, ali u kontekstu rada sa stranim vojno-diplomatskim predstavnicima ima uglavnom sporednu ulogu. Njemački vojno-diplomatski predstavnici u drugim zemljama se ustrojbeno nalaze u Središtu za obavještajnu djelatnost OS SRNJ (Zentrum für Nachrichtenwesen der Bundeswehr), ustrojbeno cjelini njemačkog Ministarstva obrane koja je isključivo u vezi s pitanjima organizacije i potpore podređena inspektoru Baze oružanih snaga (Stritkräftebasis).

Shema 1.

Struktura središnjice za kontakte s vojno-diplomatskim predstavništvima britanskih oružanih snaga (Izvor: Ogorec, 2005., 63)

Uloga i zadaće bilateralne vojne diplomacije u sustavu kolektivne sigurnosti

Klasične zadaće bilateralne vojne diplomacije u sustavu kolektivne sigurnosti načelno se nisu promijenile u većoj mjeri.¹⁵ I dalje su bilateralni vojni izaslanici službeni predstavnici svojih oružanih snaga i ministarstva obrane pred oružanim snagama i ministarstvom obrane druge države, zbog čega je njihova reprezentativna uloga¹⁶ primarnog karaktera, kao i unaprjeđivanje bilateralne vojne su-

15 Osnovne zadaće vojno-diplomatskih predstavništava su predstavljanje oružanih snaga i ministarstva obrane zemlje pošiljateljice u zemlji primateljici; zaštita interesa države i oružanih snaga zemlje pošiljateljice u zemlji primateljici; prikupljanje svih dostupnih podataka o oružanim snagama zemlje primateljice i njihova raščlamba u prvom stupnju; unaprjeđivanje bilateralne vojne suradnje na svim razinama, u skladu sa smjernicama matične zemlje i savjetovanje veleposlanika o svim pitanjima vojne prirode (Ogorec, 2005., 47).

16 Predstavljanje vlastitih oružanih snaga i ministarstva obrane počinje kontaktima sa službenim predstavnicima oružanih snaga zemlje primateljice, na nastupnom posjetu, a nastavlja se službenim i privatnim susretima i kontaktima, nazočnošću na prijemima, svečanostima, raznim proslavama, večerama i drugim aktivnostima koje organizira domaćin za vojno-diplomatski zbor, a isto tako i na sličnim aktivnostima ostalih vojno-diplomatskih predstavnika i veleposlanstava. Osim toga, imajući u vidu činjenicu da su vojno-diplomatski predstavnici članovi diplomatskih misija u širem smislu, obvezni su sudjelovati u društvenom životu zemlje primateljice (osobito u aktivnostima koje službena tijela zemlje primateljice priređuju za strane diplomate) (Ogorec, 2005., 48).

radnje putem različitih programa od obostranog interesa.¹⁷ Zapravo, u skladu s općim trendovima otvaranja oružanih snaga, njihova primarna zadaća sve više postaje promaknuće prijateljskih odnosa i razvoj bilateralne vojne suradnje, ili njihovo zadržavanje na ranijoj razini (u tom se smislu približava zadaćama “civilne” diplomacije, samo u specijaliziranom segmentu vojno-vojnih odnosa). Pojedini autori smatraju kako osim tradicionalnih zadaća aktivnosti vojne diplomacije u sustavu kolektivne sigurnosti uključuju i:

- pružanje vojnih savjeta i pomoći zemljama koje reformiraju svoj obrambeno-sigurnosni sektor
- uspostavljanje mješovitih civilnih i vojnih misija u područjima zahvaćenim konfliktom ili u postkonfliktnoj fazi
- razvoj novih mjera za kontrolu naoružanja, razoružanja i mjera za jačanje sigurnosti i povjerenja (osobito kao odgovor na zahtjeve iz područja zahvaćenih konfliktom ili u postkonfliktnoj fazi).

Takve aktivnosti zahtijevaju znatne organizacijske osobine vojnih izaslanika pa poznavanje menadžmenta sve više prevladava nad vještinama i znanjima potrebnim za učinkovitu obavještajno-analitičku djelatnost, što je bio prioritet rada vojno-diplomatskih predstavnika gotovo cijelo XX. stoljeće (*Army Attaché Duty*, 2001.). S druge strane, na značaju dobivaju protokolarne i ceremonijalne aktivnosti u smislu povećanja reprezentativnosti vojno-diplomatskih predstavništava, a koje su donedavno smatrane “nužnim zlom”, isključivo u funkciji prikupljanja i razmjene informacija.¹⁸ Isto su tako sve veća zalaganja za intenzivnije angažiranje i bilateralne vojne diplomacije na problemima protuterorističkog djelovanja (osobito velika polemika o mjestu i ulozi vojnih izaslanika razvila se u američkim oružanim snagama, pri čemu prevladavaju mišljenja kako se oni moraju znatno više angažirati u protuterorističkim aktivnostima, u skladu sa svojim informativno-analitičkim zadaćama, te na razvoju međunarodne

17 U praksi se obično radi o organizaciji posjeta raznih izaslanstava, vođenju pregovora, rješavanju pojedinih pitanja od obostranog interesa i sl. Osobito velik stupanj angažiranosti pojedinih vojno-diplomatskih predstavništava javlja se pri organizaciji posjeta raznih vojnih izaslanstava, te pripremi i potpisivanju bilateralnih ili multilateralnih sporazuma o suradnji.

18 Protokolarne aktivnosti (npr. prijemi, diplomatske večere, kokteli i sl.) oduvijek su bile odlična prigoda za prikupljanje informacija, uspostavljanje kontakata, vršenje promidžbe itd. Budući da se na takve aktivnosti ne pozivaju nebitni pojedinci, radi se o dobroj prigodi za susrete s čelnim ljudima društvenog, tj. javnog života. Kroz neformalne razgovore i ugodna druženja, kad je atmosfera manje napeta nego na službenim pregovorima, spretni diplomat može doći do važnih informacija (Bilandžić, 1998.).

vojne suradnje na planu sigurnosti).¹⁹ Takva razmišljanja sve više prevladavaju i u oružanim snagama drugih zemalja (i to ne samo saveznica SAD-a), zbog čega se zadaće vojnih izaslanika disperziraju i na područja koja nisu ulazila u polje rada klasične vojne diplomacije, a oni u svom djelovanju postaju samostalniji i operativniji (detaljnije u Shea, 2005., 50-52). U takvim okolnostima “vojni izaslanici postaju ključni članovi ‘domovinskih timova’ predvođenih veleposlanikom i sastavljenih od starijih predstavnika federalnih struktura koje predstavljaju zemlju” (Potts, 2000., 2). S tim se možemo ili ne moramo složiti.²⁰ Međutim, činjenica je da se uloga vojnih izaslanika od završetka “Hladnog rata” do danas višekratno promijenila,²¹ što u velikoj mjeri utječe na cjelokupan proces selekcije vojno-diplomatskog osoblja, njihovu izobrazbu i specijalizirane pripreme za konkretne dužnosti (detaljnije u “Attaché Training Program”, 1992.). Pri tome je potrebno točno definirati koji se tip vojno-diplomatskog predstavništva namjerava razvijati, odnosno kakav je profil vojno-diplomatskog osoblja potreban nekoj državi, imajući u vidu već navedene univerzalne ciljeve vojne diplomacije.

SUVREMENA HRVATSKA VOJNA DIPLOMACIJA

Uvijek je potrebno naglasiti kako je Republika Hrvatska svoju vojnu diplomaciju morala stvarati gotovo ni iz čega,²² pa su napori u tom smjeru bili evidentni, a rezultati prilično konkretni u stvaranju prvih vojno-diplomatskih struktura unutar Ministarstva obrane (Shema br. 2).

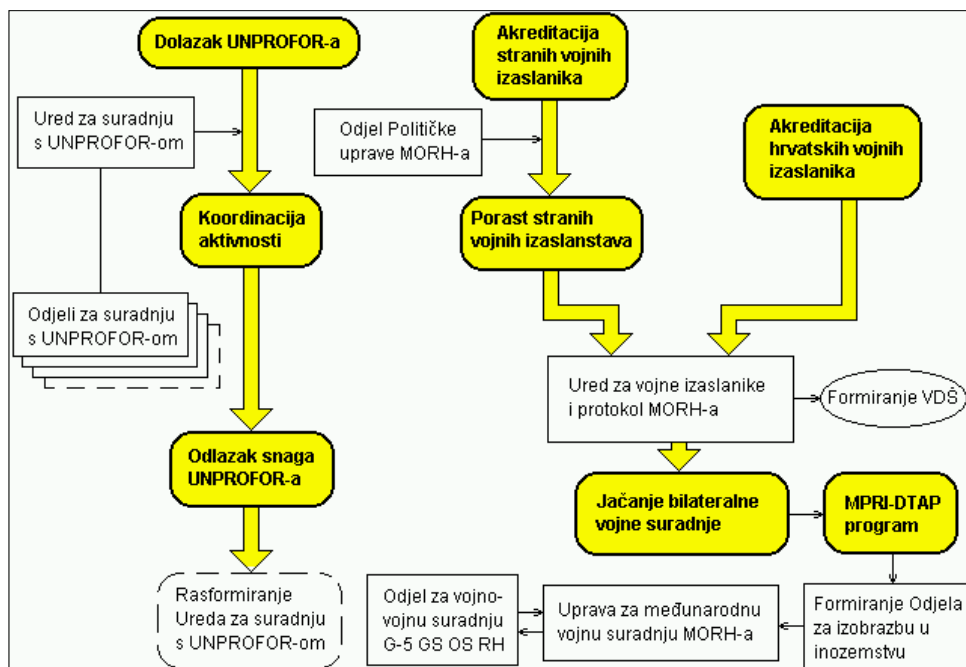
---

19 “Različita polja rada vojnih izaslanika SAD-a raspoređenih izvan granica povećavaju mogućnost njihova uključivanja kao punopravnih sudionika sigurnosnih inicijativa i aktivnosti” (Potts, 2000.). “Suradnja na području sigurnosti i borba protiv terorizma povećavaju strateški značaj vojnih izaslanika u inozemstvu” (Shea, 2005., 51).

20 D. Potts u toj tvrdnji očito preudicira ulogu i značaj vojnih izaslanika, a veleposlanstvo neprimjereno svodi na svojevrсни oblik izdvojenog vojnog ili vojno-političkog stožera na čijem čelu je “zapovjednik” veleposlanik, što je jednostrano gledište koje nema podlogu u načinu funkcioniranja suvremenoga diplomatskog predstavništva.

21 “Vojno-diplomatski zbor mora se adaptirati novom strateškom okruženju koje zahtijeva spretnu vojnu diplomaciju i profesionalce s potrebnim znanjima” (Shea, 2005., 52).

22 U bivšoj Jugoslaviji diplomatski kadar iz Hrvatske bio je vrlo rijedak, a kad se radilo o vojnoj diplomaciji, gotovo potpuno zanemariov, zbog čega su i napori na njezinu ustroju bili višestruko složeni. Osim toga, zemlja se nalazila u ratnom stanju te prilično nezavidnom međunarodno-političkom statusu, što je dodatno otežavalo proces formiranja hrvatske vojne diplomacije (detaljnije u Ogorec, 2005., 191-200).

Širenje međunarodne vojne suradnje, a posebno hrvatska orijentacija na pridruženje euro-atlantskim integracijama, znatno je ubrzalo daljnji razvoj njezine vojne diplomacije. U prvom je redu nastala potreba za transformacijom Ureda za vojne izaslanike i protokol iz jedne operativno-tehničke strukture u složeniju, plansko-analitičku cjelinu, zbog čega je Ured prerastao u Upravu za međunarodnu vojnu suradnju. U tom je razdoblju stvorena i prva "Strategija međunarodne suradnje Ministarstva obrane Republike Hrvatske", koja je na žalost ostala samo u radnoj inačici, međutim primjenjivala se u praksi jer nije bilo drugog dokumenta koji bi regulirao to polje djelatnosti. Prilikom raščlambe okruženja i međunarodnih trendova kroz navedenu je "Strategiju" utvrđeno kako "jamac europske sigurnosti (p)ostaje NATO, a stari geopolitički

23 Shematski prikaz razvoja hrvatske vojne diplomacije prilično je pojednostavljen, kako bi se prezentirao njezin odvojeni razvojni put od Ureda za suradnju s UNPROFOR-om i nije do kraja definiran, jer je taj razvoj permenant i još uvijek traje. Drugim riječima, nije završen niti je stao na Upravi za međunarodnu vojnu suradnju, jer se ona transformirala u Službu za međunarodnu vojnu suradnju, a kasnije u Službu za međunarodnu obrambenu suradnju, kao cjelovitiji i sadržajni element međunarodne vojne i obrambene suradnje.

interesi Europljana isprepleću se s transatlantskim interesima. Nova uloga NATO-a je geopolitički menadžment u središnjoj i istočnoj Europi, suradnja s Rusijom, aktivnije uključivanje i veće podnošenje tereta europskih članica i sigurnosnih institucija u rješavanju problema, dok Partnerstvo za mir, ulaženje u nacionalne vojne strukture, postaje, uz izravan vojni angažman NATO-a na Balkanu, instrument kontrole i utjecaja kako na unutarnje poremećaje i nestabilnosti tranzicijskih zemalja tako i na mogućnost izravnog utjecaja na vojno-političke procese u jugoistočnoj Europi” (“Strategija međunarodne suradnje MORH-a” – radna inačica, 1998., 1).

“Strategija međunarodne suradnje MORH-a” definirala je i ciljeve koji se njome žele ostvariti, a po kojima “Ministarstvo obrane RH, na planu međunarodne vojne suradnje, ima zadaću podupirati nacionalne interese, obrambene i sigurnosne te vanjsko-političke ciljeve Republike Hrvatske kroz sustavnu i plansku suradnju na bilateralnom i multilateralnom planu. U tom kontekstu, hrvatska orijentacija je aktivni doprinos međunarodnoj sigurnosti, pri čemu vojna suradnja čini vitalni dio regionalnog i međunarodnog sigurnosnog sustava” (“Strategija međunarodne suradnje MORH-a” – radna inačica, 1998., 2). Na temelju tih ciljeva određene su i zadaće hrvatskoj vojnoj diplomaciji, po sljedećim prioritetima:

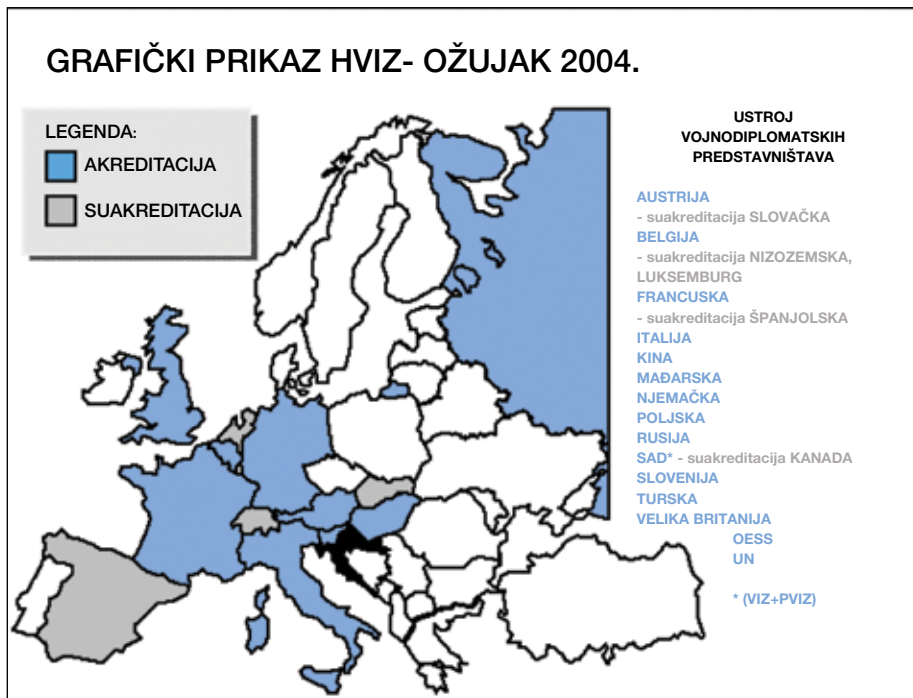
- jačanje suradnje sa susjednim, prijateljskim i partnerskim zemljama
- jačanje suradnje i partnerstva sa zemljama članicama NATO-a
- izrada popisa prioriteta, oblika i opsega suradnje s pojedinim zemljama
- ispunjavanje obveza preuzetih iz međunarodnih sporazuma i
- proširenje i intenziviranje sudjelovanja u mirovnim operacijama (*peace-keeping operations*) pod pokroviteljstvom UN-a, OECS-a.

U skladu s takvim strateškim smjernicama nastavljen je razvoj hrvatske vojne diplomacije, osobito upućivanjem novih vojnih izaslanika i njihovom akreditacijom ili suakreditacijom ponajprije u europskim zemljama. Taj je proces bio posebno intenzivan od 2004. do 2006. godine (Sheme br. 3, 4, 5 i 6).

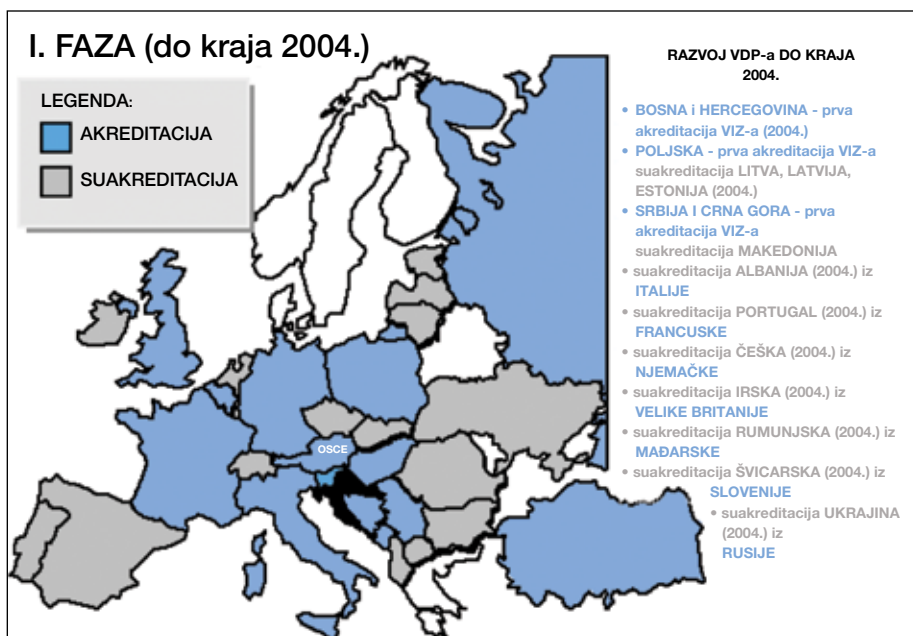
Shema 3.

Ustroj hrvatskih vojno-diplomatskih predstavništava u proljeće 2004. (Izvor: Hrastić, 2004.)

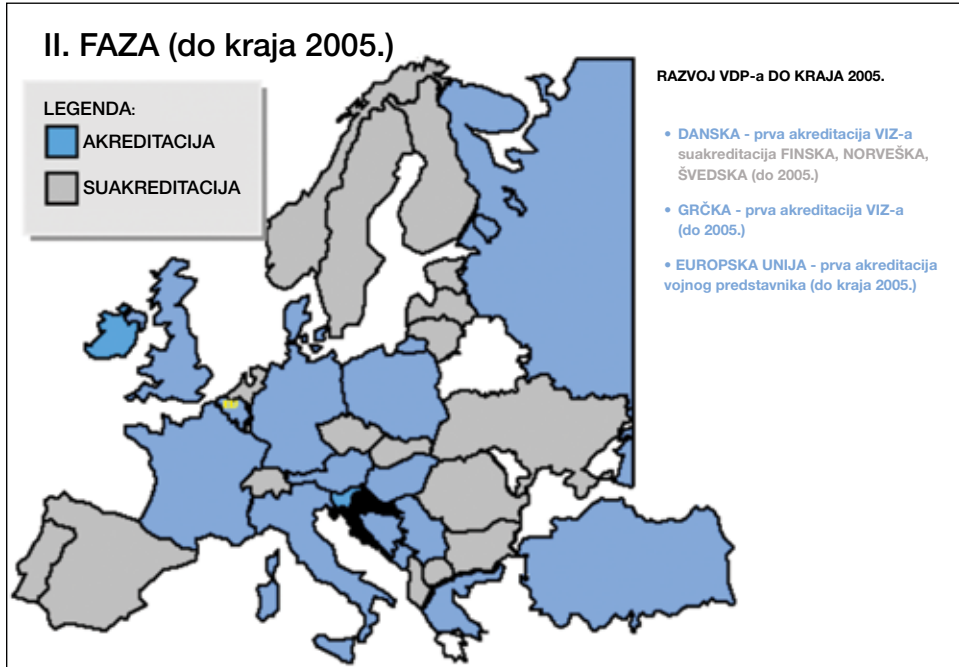
Shema 4.

Ustroj hrvatskih vojno-diplomatskih predstavništava potkraj 2004. (Izvor: Hrastić, 2004.)

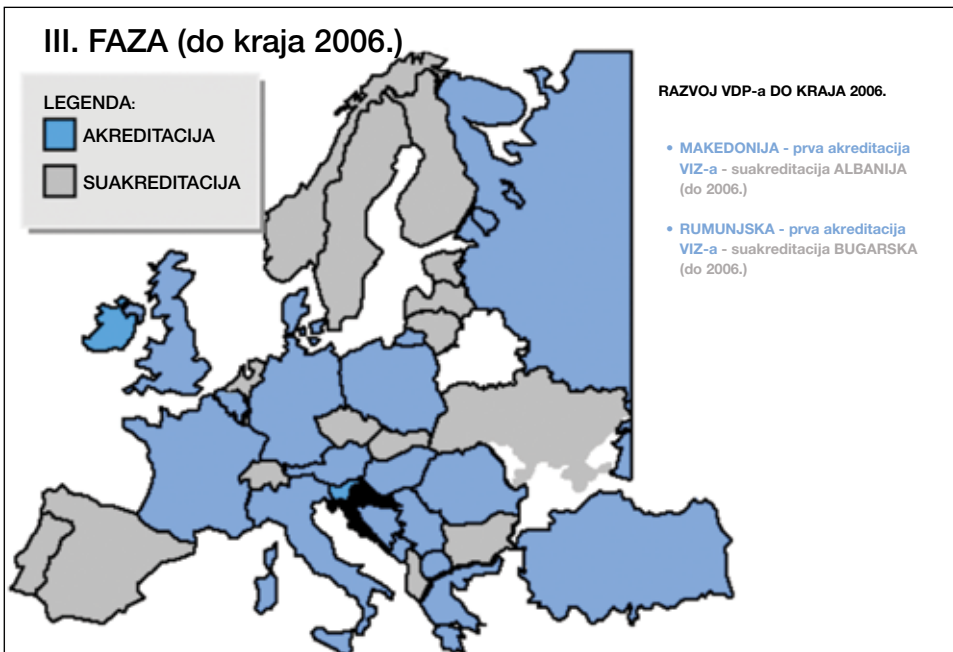
Shema 5.

Ustroj hrvatskih vojno-diplomatskih predstavništava potkraj 2005. (Izvor: Hrastić, 2004.)

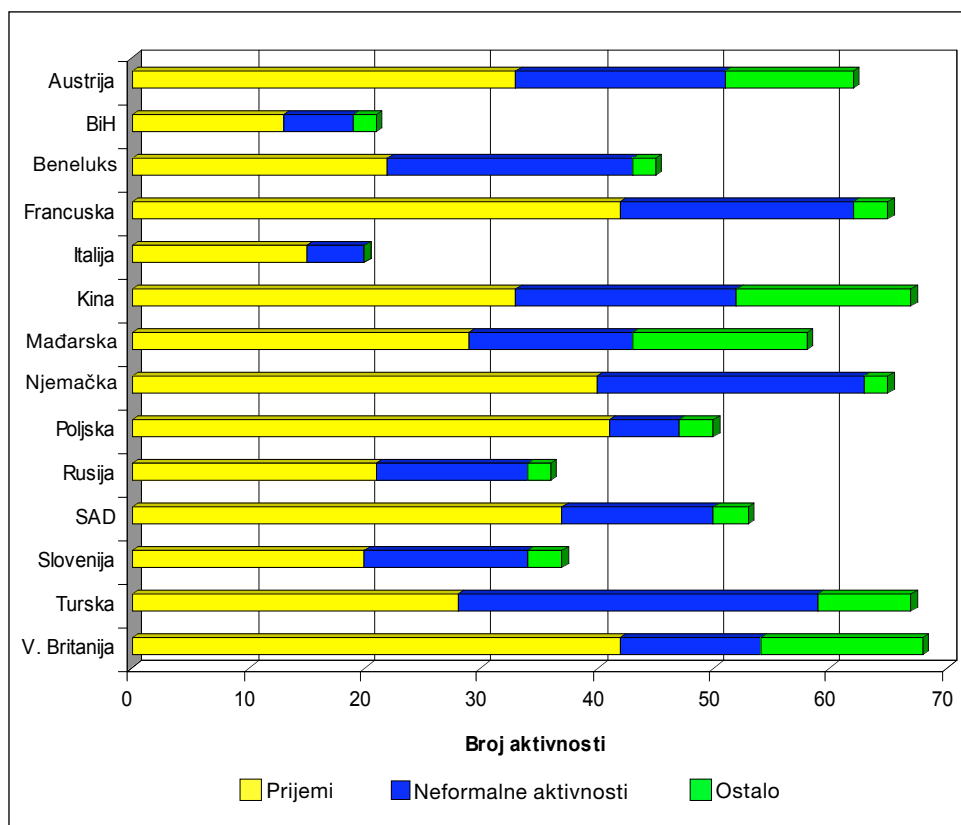
Shema 6.

Razvoj hrvatskih vojno-diplomatskih predstavništava do kraja 2006. (Izvor: Hrastić, 2004.)

Naravno, hrvatski vojno-diplomatski predstavnici u okviru bilateralne vojne diplomacije imali su (i još uvijek imaju) različite zadaće u različitim zemljama, međutim temeljna uloga (predstavljanja OS RH pred ministarstvom obrane i oružanim snagama zemlje primateljice) kod svih je ostala najvažniji segment cjelokupne djelatnosti, što još uvijek na neki način stavlja u prvi plan realizaciju velikog broja protokolarno-promidžbenih i ceremonijalnih aktivnosti. Razumljivo, protokolarno-promidžbene aktivnosti ovise o velikom broju objektivnih čimbenika (prije svega tradicijama diplomatskog protokola zemlje primateljice i veličini vojno-diplomatskog zbora, ali i nizu drugih elemenata), zbog čega je angažiranje hrvatskih vojnih izaslanika na tim aktivnostima vrlo različito u pojedinim zemljama (Dijagram br. 1).

Dijagram 1.²⁴
 Protokolarno-promidžbene
 aktivnosti hrvatskih vojnih izaslanika

24 Podaci su prikupljeni na redovitoj godišnjoj raščlambi vojnih izaslanika za 2006. godinu.

S druge strane, njihove se organizacijske aktivnosti u većoj mjeri razlikuju ovisno o pojedinim zemljama primateljicama (zbog čega je vrlo teško, praktično nemoguće, napraviti njihovu grafičku sistematizaciju), tim prije što je prioritet pojedinih organizacijskih poslova izrazito različit za svakoga vojnog izaslanika.²⁵

U narednom razdoblju hrvatska vojna diplomacija morat će slijediti neke reformske procese svoga bilateralnog sektora, koje u većoj ili manjoj mjeri provode već gotovo sve zemlje članice NATO-a, a to su:

- smanjivanje broja vojnih izaslanika u odnosu na vojne savjetnike
- promjena lokacija razmještaja vojnih izaslanika i težišta njihova interesa
- preuzimanje zadaća vojnih izaslanika s čisto bilateralnih na pojedine oblike multilateralnih
- uvođenje modela “putujućih vojnih izaslanika”
- uvođenje modela “povremenih vojnih izaslanika”
- proširenje interesa i ovlasti vojnog izaslanika s poslova vojno-obrambene prirode i na poslove od općeg sigurnosnog značaja.

Pojedine zemlje članice NATO-a u posljednje vrijeme (konkretnije od početka ovog stoljeća) smanjuju broj svojih bilateralnih vojnih izaslanika, ali ujedno povećavaju broj osoblja u regionalnim vojnim misijama EU-a, UN-a ili NATO-a, ili u njihovim stožerima, s obzirom na to da se i težište vojne suradnje i razmjena informacija sve više “seli” na multilateralnu razinu. Isto je tako sve evidentnija i promjena lokacije razmještaja vojnih izaslanika (bolje rečeno vojno-diplomatskih predstavništava, kao tijela bilateralne vojne diplomacije), pri čemu velik broj zemalja NATO-a središte svojih vojno-diplomatskih interesa stavlja u zemlje koje dobivaju novi strateški značaj, umjesto tradicionalne akreditacije vojnih izaslanika u susjednim i savezničkim zemljama. Taj je proces potpuno razumljiv i opravdan, jer snažne veze između oružanih snaga zemalja NATO-a i postojanje cijelog niza multinacionalnih stožera, zapovjedništava i postrojbi značajno su umanjile njihovu potrebu za razmjenom bilateralnih vojno-diplomatskih predstavništava. Zapadnoeuropske države zbog toga uspostavljaju novu mrežu vojno-diplomatskih predstavništava

25 Generalno se može zaključiti kako većini hrvatskih vojnih izaslanika prioritet predstavljaju organizacijski poslovi vezani uz bilateralnu obrambenu suradnju. Osim toga, u okviru tih aktivnosti obično se realiziraju razni oblici poslovnih sastanaka, preuzimanje i dostavljanje radnih materijala, te administrativno-tehnički poslovi vezani uz redovito funkcioniranje vojno-diplomatskog predstavništva.

na Bliskom istoku, u Africi i Aziji uz njihovo istodobno ukidanje u susjednim i savezničkim državama.

Neke su zemlje s ciljem smanjivanja troškova vojne diplomacije prešle sa sustava vojnih izaslanika akreditiranih u jednoj (najviše dvije) zemlje na sustav u kojem jedan vojni izaslanik (odnosno vojno-diplomatsko predstavništvo) održava bilateralne kontakte s više država u regiji po principu suakreditacije.²⁶ Takav pristup nesumnjivo doprinosi učinkovitijoj i štedljivijoj uporabi (obično uvijek ograničenih) sredstava i pomaže stvaranju regionalnog uvida u situaciju, međutim neminovno ograničava poznavanje prilika u pojedinim sredinama, pogoduje površnom percipiranju suštine pojedinih problema, te umanjuje broj i raznovrsnost kontakata, zbog čega nije pogodan za izgradnju vojno-diplomatskih odnosa sa zemljama koje se percipiraju kao strateški partneri ili imaju značajnu ulogu u međunarodnoj zajednici.

U posljednje se vrijeme eksperimentiralo s institucijom tzv. "putujućih vojnih izaslanika" koji održavaju bilateralne kontakte s više zemalja (u pravilu prijateljskim i savezničkim), obavljajući svoje dužnosti povremeno putujući iz vlastite zemlje. Jedina prednost tog pristupa jest ušteda sredstava, međutim ima daleko više nedostataka, kao što su nedovoljno poznavanje cijele regije, a osobito problematike u svakoj pojedinoj zemlji koju bi trebao pokrivati, površnost kontakata koje vojni izaslanik mora ostvarivati i smanjena pristupačnost i raspoloživost vojnog izaslanika (koji obično ima i druge obveze u matičnoj zemlji). Svojedobno se u Ministarstvu obrane Republike Hrvatske ozbiljno razmišljalo o uvođenju takva pristupa za najbliže zemlje (Slovenija i Austrija), međutim od njega se zbog očitih nedostataka, potpuno odustalo. Donekle sličan tome je i model "povremenih vojnih izaslanika", koji uključuje povremenu i privremenu akreditaciju vojno-diplomatskih predstavnika u pojedine zemlje, ovisno o trenutnim potrebama i aktualnim interesima zemlje pošiljateljice, ali isto tako i zemlje primateljice. Taj pristup na gotovo identičan način kao i prethodni (i zbog istih razloga) smanjuje poznavanje lokalnih prilika i osoba, te ozbiljno umanjuje učinkovitost vojno-diplomatskih predstavnika, a osim toga u vojno-diplomatskoj praksi već do-

26 Ministarstvo obrane Republike Hrvatske tu praksu primjenjuje od 2004. godine kada je vojni izaslanik akreditiran u Republici Poljskoj dobio suakreditacije još i za sve tri baltičke zemlje. Ubrzo nakon toga vojni izaslanik u Francuskoj (ujedno suakreditiran u Španjolskoj) počeo je pokrivati i Portugal. Prilikom prve akreditacije naš vojni izaslanik u Danskoj dobio je suakreditacije praktično za sve ostale skandinavske zemlje, čime je u potpunosti ostvaren regionalni pristup (Sheme br. 3-6).

sta dugo djeluje mehanizam vojnih komisija za rješavanje pojedinih konkretnih pitanja međunarodnih vojnih odnosa, koje instituciju “povremenih vojnih izaslanika” čine neostvarivom.

Proširenje interesa i ovlasti vojnog izaslanika s poslova vojno-obrambene prirode na poslove od općega sigurnosnog značaja proces je koji u današnje vrijeme poduzimaju gotovo sve suvremene države (ne samo one koje su u sustavu kolektivne sigurnosti) jer se na taj način smanjuje potreba za većim brojem specijaliziranih diplomatskih predstavnika (što predstavlja ne malu uštedu), a edukacija gotovo svakog vojno-diplomatskog predstavnika u potpunosti omogućuje i praćenje ostalih sigurnosnih struktura zemlje primateljice (npr. policijsko-redarstvenih snaga, struktura civilne obrane, sustava kriznog upravljanja i sl.). Tu je praksu hrvatska vojna diplomacija preuzela već od svojih početaka.

ZAKLJUČAK

Iz svega je navedenog moguće zaključiti kako su i u sustavu kolektivne sigurnosti univerzalni ciljevi vojne diplomacije bili i ostali pozitivna prezentacija vlastitih oružanih snaga, zaštita interesa svojih oružanih snaga u zemlji domaćinu i procjena njegovih oružanih snaga. Radikalne promjene na sigurnosno-obrambenom planu nakon završetka “Hladnog rata” predstavljaju velik izazov vojno-diplomatskim predstavnicima i daju im nove uloge u državnoj obrambenoj diplomaciji. Uz tradicionalne zadatke, vojno-diplomatski predstavnici se u današnje vrijeme moraju baviti širokim spektrom pitanja koja uključuju i reformu sustava obrane i sigurnosnog sektora u tranzicijskim zemljama, složene operacije za podršku mirovnim procesima i drugim izvanrednim stanjima, terorizam i sl. Spektar aktivnosti i zadaća suvremenih vojnih izaslanika proširio se u skladu s navedenim zahtjevima, a isto su tako porasli i zahtjevi za njegovom tehničkom ekspertizom i stručnim političkim znanjem. Brojni pokazatelji navode daljnji nastavak tog trenda.

U skladu s tim promjenama mnoge su države odlučile započeti proces revizije svoje vojne diplomacije i sustava vojno-diplomatskih predstavništava. Ponovno su postala aktualna pitanja načina upravljanja tim sustavom, potreba za izmjenom i dopunom metodologije i sadržaja izobrazbe vojno-diplomatskih predstavnika, kao i optimalnost mjesta njihove akreditacije, suakreditacije i rezidentnosti. Pri tome je jedan od najvećih izazova pri-

lagodavanje vojno-diplomatskih struktura suvremenim potrebama, uz istodobno poštovanje proračunskih ograničenja koja mogu biti vrlo restriktivna.

Hrvatska vojna diplomacija, iako postoji manje od dva desetljeća, u vrlo kratkom je razdoblju postigla iznimno mnogo, kako u prihvatu i komunikaciji sa stranim vojnim izaslanstvima tako i u pripremi i nastupu vlastitih vojnih diplomata na međunarodnom planu, ali i stvaranju pozitivne percepcije naših oružanih snaga kroz razne oblike međunarodne vojne suradnje. Kompleksnost i visoka dinamika suvremene vojne diplomacije zahtijevaju permanentne promjene u ustroju i organizaciji institucija koje su nadležne za njezino učinkovito djelovanje, pa je razumljivo da i sva postojeća tijela hrvatske vojne diplomacije prolaze procese transformacije koja bi joj trebala omogućiti još veću djelotvornost, ovog puta u sustavu kolektivne sigurnosti.

LITERATURA

- Army Attaché Duty* (2001.), <http://www.armyreenlistment.com/attache.htm> (17. 2. 2009.)
- Attaché Training Program* (1992.), Washington D. C., Defense Intelligence College.
- BERRIDGE, G. (2004.), *Diplomacija*, Zagreb, FPZ.
- BILANDŽIĆ, M. (1998.), *Diplomacija i obavještajna aktivnost*, Zagreb, MUP RH.
- HRASTIĆ, D. (2004.), *Vizija razvoja mreže vojno-diplomatskih predstavništava Republike Hrvatske do 2006.*, prezentacija na kolegiju ministra obrane.
- OGOREC, M. (2005.), *Vojno-diplomatska praksa*, Zagreb, Golden marketing – Tehnička knjiga.
- POTTS, D. (2000.), *The Rise of Military Diplomacy: New Roles for the Defense Attaché*, <http://www.faoa.org/journal.html> (12. 2. 2009.)
- SHEA, T. (2005.), *Transforming Military Diplomacy*, <http://www.dtic.mil/doctrine/jel.pdf> (17. 2. 2009.)
- Strategija međunarodne suradnje MORH-a – radna inačica* (1998.), Zagreb, SMOS – MORH.
- VAGTS, A. (1967.), *Military Attaché*, Princeton, Princeton University Press.
- VAN CREVELD, M. (1991.), *The Transformation of War*, New York, The Free Press.